

نقش مراکز پیش دبستانی در رشد همه جانبه کودکان

امروزه اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان بیش از گذشته مورد نظر است. افزایش متقاضیان آموزشهای این دوره، نیاز والدین شاغل و نیاز جامعه، ضرورت تهیه برنامه‌های کیفی و غنی را در این دوره نشان می‌دهد.

تحقیقات انجام شده در سالهای اخیر نشان دهنده تأثیر برنامه‌های غنی و برنامه‌ریزی آموزشی و درسی مطلوب، بر گروههای سنی مختلف کودکان در این دوره است. مهم‌تر اینکه نتایج تحقیقات مؤید سرمایه‌گذاری بیشتر برای آموزش بهتر و برنامه‌های کیفی در این دوره، به علت کسب موفقیت‌های بیشتر کودکان در سالهای تحصیلی بعد از گذراندن دوره پیش از دبستان است.

علی یزدخواستی

یکی از نتایج عمومی شدن امر آموزش در این قرن افزایش رقابت تحصیلی است و دستیابی به بسیاری از شغل‌ها، بستگی به مدرکی دارد که از مراکز تحصیلی دریافت می‌شود. ثابت شده است کودکانی که چند سال به مراکز پیش از دبستان رفته‌اند، آسانتر از آنهایی که از این امتیاز محروم بوده‌اند وارد دبستان و مراحل بعدی تحصیل می‌شوند.

روابط بین افراد آن صمیمانه‌تر باشد برداشت کودک از محیط بیشتر است. رعایت این اصول برای دست اندرکاران تعلیم و تربیت، یعنی مربیان و معلمان می‌تواند نتایج مهمی در برداشته باشد. لذا برای آموزش و پرورش واقعی، به وجود آوردن یک محیط فعال و دارای تجربه غنی و متعادل و قرار دادن زندگی کودکان در آن از اهمیت خاصی برخوردار است و باید سرلوحه تمام کارها قرار گیرد. ارتباط محیط آموزشی با محیط طبیعی زندگی خانواده‌ها و مردم، از جدا شدن آموزش و پرورش از زندگی روزمره جلوگیری می‌کند. کودکان می‌توانند به عنوان عوامل فعال در اجتماع و محیط اجتماعی خود نقش مؤثر داشته باشند و در واقع دیواری بین سنین مختلف، بین مدرسه و اجتماع موجود و حتی بین تحصیل و کار وجود ندارد. لذا هدف و برنامه‌های هر مدرسه باید منطبق با نیازهای کودک و محیط باشد و مواد آموزشی و فعالیت‌های خود را از محیط بلافصل خود بگیرد و گسترش بدهد.

تحقیقات روان‌شناسی کودک نشان داده است که اگر بخواهیم افرادی سالم به بار بیاوریم باید احتیاجات و نیازهای عمده کودک را تأمین کنیم. پرسشهای بسیاری درباره آموزش و یادگیری کودکان در خلال برنامه‌های دوره پیش از دبستان مطرح است از جمله:

- کودکان در دوره پیش از دبستان چه چیزهایی یاد می‌گیرند؟
- چگونه با کودکان دوره پیش از دبستان باید ارتباط برقرار کرد؟

- روش کار با کودکان در این دوره چیست؟
- کودکان در این دوره علاوه بر بازی چه نیازهای دیگری دارند که باید بدانها توجه شود؟
به‌طور طبیعی، این گونه پرسشها که نشانه ابهام و نیز کنجکاوی در زمینه برنامه و آموزشهای این دوره است، برنامه‌ریزان را نیز در برنامه‌ریزیهای کوتاه‌مدت و بلندمدت با دشواریهایی مواجه کرده است. از آنجا که عدم شناخت آموزش و پرورش این دوره بیش از دوره‌های دیگر است، ابهام در مورد

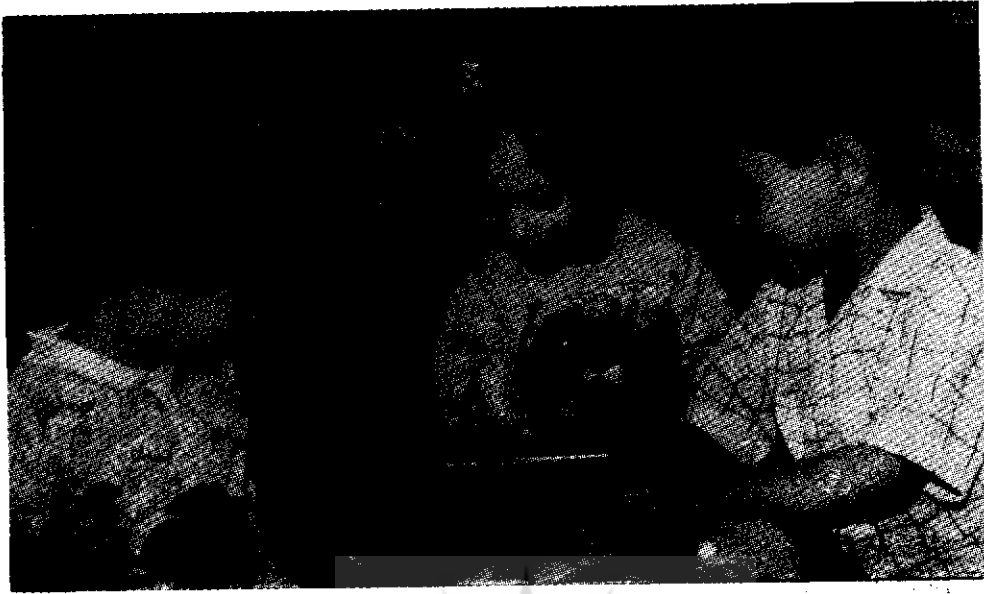
آموزش و پرورش پیش از دبستان از طریق غنی‌سازی محیطی، کودکان را قادر می‌سازد که به کسب تجارب ادراکی و ذهنی جدیدی که احتمالاً در محیط معمول خانواده برای آنان امکان‌پذیر نیست، بپردازند.

در مطالعات متعددی که در فرهنگهای مختلف انجام گرفته، نشان داده شده است که کمبود محرکهای محیطی و عدم امکان تجارب حسی، حرکتی و ذهنی، اثرهای نامطلوب بر روند رشد روانی و اجتماعی کودکان می‌گذارد. علاوه بر آن نشان داده شده است که غنی‌سازی محیطی از طریق افزایش محرکهای اجتماعی، ادراکی و عاطفی موجب کاهش عقب‌ماندگیهای رشدی حاصل از فقر محیطی می‌شود.

گرچه بخش اعظم این تحقیقات متوجه کودکانی است که در محیطهای خاصی از قبیل پرورشگاهها رشد یافته‌اند، ولی این یافته‌ها را می‌توان به سایر کودکانی که در محیطهای محروم بزرگ می‌شوند نیز تعمیم داد. برخی از محققان مطرح کرده‌اند که کودکان خانواده‌های فقیر جهان سوم نه تنها از اسباب‌بازی، کتاب و سایر محرکهای فرهنگی - روانی محروم هستند بلکه به‌طور نسبی امکان انجام بسیاری از فعالیتهای لازم برای رشد حسی - حرکتی نظیر بازیهای مؤثر در رشد روانی را ندارند. مادران این کودکان که خود اغلب بی‌سوادند از اهمیت بازی در رشد کودکان چندان آگاه نیستند. اثرهای این گونه محیطهای فقیر در سازگاری بعدی کودکان در مدرسه و احتمال شکست تحصیلی آنان نیز مورد مطالعه قرار گرفته است.

بر همین پایه تعلیم و تربیت دوره پیش از دبستان و آموزش رسمی آن در این زمان، اهمیتی خاص یافته است. در اکثر کشورها به توسعه آن توجه زیادی مبذول شده و به تربیت مربیان آگاه و ورزیده پرداخته‌اند.

باید دانست که کودک به‌طور دائم در حال تأثیرپذیری از محیط و تأثیرگذاری بر آن و آموختن است، بنابراین هر چه محیط غنی‌تر، مناسب‌تر و

اهداف مربوط به رشد عاطفی - اجتماعی

سالهای بین سه تا شش سالگی مرحله شکل‌گیری شخصیت است که با حساسیت زیاد کودک نسبت به پیرامون خود مشخص می‌شود. این سالها، دقیقاً زمان آموزش قبل از دبستان است که نفوذ آن می‌تواند دائمی باشد و با نفوذ و تأثیر خانواده مطابقت، یا مقابله کند. خاطر نشان شده است که عملکرد اساسی آموزش بیش از دبستان آشنا کردن کودکان با زندگی اجتماعی است.

کودکان در این دوره می‌آموزند که چگونه به صورت جمعی با کودکانی که تقریباً همسن آنها هستند و با بزرگسالانی که والدین آنها نیستند و وظایف مشخصی را انجام می‌دهند، زندگی کنند. کودکان خود را با گروه، با فعالیتها و نظم و ترتیب آموزشگاه تطبیق می‌دهند. آنها یاد می‌گیرند که از بزرگترها اطاعت کنند. آنها می‌آموزند که اسباب‌بازیهای متعلق به دیگران را نباید بشکنند و یا به خانه ببرند، و نیز نباید با یکدیگر دعوا کنند. این ممنوعیت‌ها یک سلسله دستورهایی صرفاً مجرد

برنامه و محتوای آموزشی آن نیز بیشتر می‌باشد. به همین دلیل سعی می‌شود چندین نکته درباره برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان برای روشن شدن موارد مبهم و پاسخگویی به پرسشهای فوق مطرح شود.

برنامه آموزش و پرورش در دوران پیش از دبستان: اهداف کلی

هدف آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان پرورش و رشد همه جانبه کودک است. بنابراین برنامه‌های دوره پیش از دبستان باید شامل فعالیتها و تجربه‌هایی باشد که به رشد کودک در موارد زیر بینجامد:

- رشد جسمی و حرکتی.
- رشد عاطفی و اجتماعی.
- رشد زبان و گفتار.
- رشد شناختی.
- رشد خلاقیت.
- رشد زمینه‌های دینی و اخلاقی.

قابلیت مسؤولیت پذیری خویش را افزایش دهد. او از طریق کنشهای متقابل (INTERACTIONS) با والدین، معلمان و همسالانش به اهمیت مسؤول بودن پی می برد. بسر طبق نظر دکتر "هریس کلمز و رینولد بین" (H. CLEMES, R. BEAN) حس مسؤولیت هنگامی در کودک به وجود می آید که:

- به او مسؤولیت داده شود.

- در مورد اثر بخشی پاسخهای خویش، پسخوراند (FEED BACK) دریافت کند.

- در مورد راههای گوناگون که در سایر موقعیتهای مناسب هستند، اطلاعاتی داشته باشد.

کودک علاقه مند است و می تواند با همکاری کودکان دیگر و توجه بزرگسالان به ساختن چیزهایی بپردازد و یا برای ساختن و طرح ریزی به کودکان بپیوندد. همچنین مایل است از بزرگسالان نیز به عنوان سرمشقی مطلوب استفاده کند.

از لحاظ عاطفی، کودکان این گروه سنی، عواطف خود را به طور آشکار ابراز می کنند. بروز ناگهانی خشم و ترس در این کودکان بسیار عادی است. بعضی از روان شناسان اعتقاد دارند که باید به کودکان اجازه دهیم احساسات خود را آزادانه ابراز

نمایند، بلکه اعمال خود کودکان است که مورد تأیید و یا انتقاد قرار می گیرد. کودک بتدریج می آموزد که در اعمال خود و همچنین در اعمال سایر کودکان، آنچه را که مثبت تلقی می شود از آنچه منفی در نظر گرفته می شود، تمیز دهد.

کودکان در این دوره در مرحله ای قرار دارند که به نظر اریکسون (ERIKSON) از ابداع و ابتکار لذت می برند. کودکان در این سن انرژی بسیار زیادی دارند که به آنها اجازه می دهد شکست را بزودی فراموش کنند، یا از آن عبرت گرفته، جهت گیری صحیح تری نسبت به آنچه خواهان انجام دادن آنند داشته باشند. علاوه بر اینها، کودکان در این سنین علاقه مند به طرح ریزی و مسؤولیت پذیری و انجام دادن فعالیتهای اجتماعی نیز هستند. کودک در هیچ دوره ای این چنین آماده یادگیری سریع و پذیرفتن فعالانه مسؤولیت نیست. مسؤولیت باید از طریق تجربه آموخته شود. کودک زندگی را با چند منبع برای بقای خویش آغاز می کند و مسؤولیتی در قبال سلامت یا سعادت خویش یا دیگران ندارد، اما در بزرگسالی، باید بتواند مسؤولیت هر آنچه را که در زندگی اش رخ می دهد بر عهده گیرد. کودک از نخستین روز زندگی تا بزرگسالی بایستد

تمرینهای ورزشی قرار می‌گیرد. رشد حرکتی به صورت یک الگوی قابل پیش‌بینی جریان دارد و در حالی که توالی رشد هر کودک در طی عبور از مراحل رشد حرکتی تقریباً ثابت است، میزان و نحوه رشد او در هر یک از مراحل از کودکی به کودک دیگر متفاوت است و هر کودک از جدول زمانی خود پیروی می‌کند. تربیت ویژه یا محرکات خاص به بهبود کیفیت مهارت‌های کسب شده کمک می‌کند و این تنها در صورتی است که کودک به مرحله لازم و آمادگی جسمی رسیده باشد.

سالهای اولیه کودکی، مرحله مطلوبی برای یادگیری مهارت‌های حرکتی است، زیرا کودک در این سنین بسیار فعال و پر جنب و جوش است و از فعالیت لذت می‌برد. بدن کودک بسیار انعطاف‌پذیر و برای بازی و فعالیت آماده است. در این دوره نیز فراهم کردن فرصتهای مناسب برای جنب و جوش، فعالیت و بازی از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا استخوانها و ماهیچه‌های کودکان هنوز در این مرحله در حال شکل‌گیری و رشد هستند.

کودکان همچنین از فعالیت زیاده از حد یا نشستن در یک محل بدون حرکت و برای مدتی زیاد، خیلی زود خسته می‌شوند. بنابراین با ایجاد فرصتهای مناسبی باید سعی کرد فعالیتهای حرکتی را بر طبق مرحله رشد، علایق و نیازهای کودک انتخاب نمود. فعالیتهای گوناگونی برای کودکان انتخاب کنیم تا علاقه کودک را برانگیزند و استفاده از ماهیچه‌های مختلف و رشد هماهنگی بین آنها را میسر سازند. مراکز پیش دبستانی یا فعالیتهای ویژه در جهت رشد جسمی و حرکتی، برنامه‌ریزیهایی را در این زمینه انجام می‌دهند، از جمله توجه و کنترل قد و وزن کودکان، ترتیب دادن فعالیتهایی در جهت رشد هماهنگی ماهیچه‌های درشت یعنی رشد کنترل حرکت ماهیچه‌های بزرگ بدن مانند رانها، پاها، تنه، ساقها، بازوها و غیره و نیز رشد هماهنگی ماهیچه‌های ظریف چون رشد کنترل حرکت ماهیچه‌های ظریف، بویژه انگشتان و هماهنگی ماهیچه‌های مچ دست و چشم و دست. این

کنند و با ابراز عواطف خود بتوانند آنها را تشخیص دهند.

کودک در طول چند سال اول زندگی و تا حدود سن ورود به مدرسه، روش غلبه بر خشم خود را به مرور می‌آموزد و آن را در کنترل خود در می‌آورد. کودک تا قبل از سن مدرسه، معمولاً ناراحتی و خشم خود را به صورت گریه ظاهر می‌کند، ولی بعد از ورود به مدرسه او بتدریج یاد می‌گیرد که ناراحتی خود را به گونه‌های دیگر بیان کند.

به همین دلیل در مراکز پیش از دبستان یکی از اولین مواردی که مربی باید با آن روبه‌رو شود، تفاوت‌ها در سابقه اجتماعی شاگردان است. یک معلم و یا مربی پیش از دبستان باید با محیط خانوادگی هر کودک تحت نظر خود آشنا شود و تماسهای منظم و نزدیکی با والدین کودکان برقرار سازد. در مراکز پیش از دبستان علاوه بر مربی، گروه همسالان نقش بسیار عمده‌ای در رشد کودک دارند. کودک از مربی و همسالان به عنوان الگو استفاده کرده، از آنها تقلید می‌کند. مربی بعد از پدر و مادر یکی از مؤثرترین الگوها برای همانند سازی کودک است. کودک بزودی در می‌یابد که در این مراکز باید روش دیگری را در پیش گیرد، روشی که با خانواده متفاوت است. در مراکز پیش دبستانی دنیای جدید و متفاوتی به روی کودک گشوده می‌شود، دنیایی که در آن عوامل جدیدی برای اجتماعی شدن وجود دارد. کودکان در مراکز پیش دبستانی آموزشی را در ارتباط با خود، با کودکان دیگر، بزرگترها و محیط یاد می‌گیرند. اجتماعی شدن کودکان در آموزشگاه در طول روز و در جریان فعالیتهای گوناگون اتفاق می‌افتد. بنابراین، اجتماعی شدن قبل از آنکه به صورت رشته خاصی از آموزش باشد، یک شیوه زندگی است که کودک بتدریج به آن عادت می‌کند.

اهداف مربوط به رشد جسمی - حرکتی

رشد جسمی و حرکتی یک کودک تحت تاثیر عوامل مختلفی مانند عوامل ارثی، وضعیت تغذیه، شرایط عمومی بدن و نیز فرصت برای حرکت و

باشند، دامنه لغات وسیع تری پیدا می‌کنند. همچنین باید بدانیم که بین رشد زبان و رشد ذهنی، جسمی و اجتماعی کودک ارتباط نزدیکی وجود دارد. در نظریهٔ پیاژه (PIAGET) خودمرداری (EGO CENTERISM) کودک و در نتیجهٔ آن با خود سخن گفتن خردسالان یا حرف زدن گروهی بدون شنیدن حرفهای دیگران از ویژگیهای بارز این مرحله از رشد است. یعنی کودکان سه تا شش ساله به رغم حضور در گروه، بدون توجه به حضور دیگران حرف می‌زنند و در واقع به حرفهای دیگران گوش نمی‌دهند.

به هر حال با توجه به اینکه کودکان از الگوی رشد گویایی مشخص پیروی می‌کنند، تفاوت‌های فردی بسیاری در بین آنان وجود دارد. کودکان از نظر سطوح و کیفیت اکتساب زبان با یکدیگر تفاوت دارند. بعضی حرف زدن را زودتر از دیگران شروع می‌کنند و عده‌ای دیرتر، بعضی پرحرف هستند و عده‌ای ساکت. اگرچه این تفاوتها تا حدودی ریشهٔ وراثتی دارد، ولی تا حدود زیادی نیز به نوع محیط و عوامل محیطی کودک بستگی پیدا می‌کند. به طور مسلم کودکانی که به آنها اجازهٔ صحبت کردن داده می‌شود و می‌توانند براحتی عقاید خود را بیان کنند، در یادگیری زبان پیشرفت بیشتری خواهند

هماهنگی کودکان را برای فعالیتهای بعدی مانند نوشتن، انجام کارهای هنری و فعالیتهای دیگری که مستلزم مهارت‌های هنری و حرفه‌ای پیچیده است، آماده می‌کند. از آنجا که بازی اغلب با فعالیت بدنی همراه است، ارتباط نزدیکی با رشد و تربیت اندام‌های بچه‌ها، مهارتهای جنبشی مناسب و آمادگی بدنی آنها دارد. بچه‌ها بدنشان را با شدت و لذت به کارهای جسمی و می‌دارند و همزمان با آن به مهارتهایی می‌رسند که آنها را قادر می‌کند از نظر بدنی احساس اطمینان، ایمنی و اتکای به نفس کنند.

اهداف مربوط به رشد زبان

رشد گویایی، در دورهٔ دوم کودکی بسیار سریع است. یک کودک در سه سالگی حدود ۸۰۰ کلمه، در چهارسالگی، ۱۵۰۰ کلمه، در پنج سالگی حدود ۲۰۰۰ کلمه و در شش سالگی ۲۵۰۰ کلمه را می‌داند و می‌فهمد. اگر کودک به مراکز پیش از دبستان برود خزانهٔ لغات او از این هم غنی‌تر می‌شود. به طور کلی کودکانی که امکان صحبت کردن با کودکان بزرگتر از خود را داشته باشند یا از امکان بیشتری برای گفت‌وگو با بزرگسالان برخوردار

برسند. ابتدا مفاهیم را به سادگی درک نمی‌کنند. سپس به مرحله انتقالی می‌رسند که در آن مفاهیم را در بعضی از موقعیتها درک می‌کنند و سرانجام مفاهیم را به طور کامل درک می‌کنند، به نحوی که می‌توانند به تمام موقعیتهایی که نوع خاصی از نگاه‌داری ذهنی را ایجاب می‌کند، پاسخ دهند.

رشد کنشهای ادراکی با حواس آغاز می‌شود. یعنی زمانی که کودک به محرکهای خارجی از قبیل نور، صدا، طعم و بو عکس‌العمل نشان می‌دهد، مطالعه ادراک معنی پیدا می‌کند. تحریکات حسی مناسب و کافی برای رشد همه جانبه کودک اهمیت اساسی دارد.

از دید پیاژه فعالیت‌های فکری از نخستین مرحله رشد کودک آغاز می‌گردد که به وسیله اعمال حسی و حرکتی مشخص می‌شود. یعنی عمل ارگانسیم منشأ تأثیر متقابل کودک و محیط است و علت اولیه اعمال به شمار می‌رود. کودک از طریق فعالیت‌های حسی و حرکتی محیط را شناسایی می‌کند. سالهای اولیه زندگی کودک، حساسترین دوره رشد ذهنی است. پاسخگویی به نیازهای طبیعی کودک و فراهم کردن محیطی که بتواند در آن تجربه‌های مناسب و کافی کسب کند، به مقدار زیادی بر رشد کودک اثر

داشت.

وقتی که کودکان به مراکز پیش از دبستان وارد می‌شوند، استفاده از زبان و سخنگویی را در خانواده خود آموخته‌اند. در این مراکز با دادن تجربه‌های محیطی صحیح، واژگان گفتاری و گنجینه لغات آنها به طور مستمر و به سرعت افزایش می‌یابد.

اهداف مربوط به رشد شناختی

هنگامی که شخص دریابد که مغز آدمی بیش از ۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ نرون را شامل است و هر نرون به تنهایی قابلیت کارکرد کامل دارد، هر یک از این سلولها بالقوه می‌تواند هزاران ارتباط متقابل را به وجود آورد، همه آنها در رشد و تکامل کارکرد مغز و در نتیجه در کارکرد هوش سهیم هستند، و اینکه چنین ارتباطهای متقابلی از راه به کار بستن، و شاید تنها از راه به کار بستن، به وقوع می‌پیوندند، در این صورت تأیید این اصل تعلیم و تربیت که فراهم کردن امکانات یادگیری فعال، پایه‌های اساسی رشد و تکامل کودک خردسال است، بر پایه‌های استواری متکی خواهد بود. به طور معمول کودکان از یک جریان سه مرحله‌ای می‌گذرند تا به نگاه‌داری ذهنی

خلاقیت و هنرآموزی صورت گرفته است نشان می‌دهد که آزاد گذاشتن کودک برای آفرینش هنری با استفاده از وسایل گوناگون تأثیر بهتری بر رشد روانی و ذهنی و شخصیت کودک دارد. در نتیجه گرایش به سمت نقاشی، مجسمه‌سازی، بازی و نمایش آزاد در برنامه‌ریزی فعالیتهای آموزشی پیش از دبستان در همه جا اولویت پیدا کرده است.

دانش و اطلاعات هنری از طریق انجام بحث‌های کوتاه و تجربیات چند حسی معرفی می‌شود. این معرفی برای کودکان فرصتهایی فراهم می‌آورد تا به نتایج کارهای هنری خود انسجام ببخشند.

استاک راکی (STOCK ROCKI) در سال ۱۹۸۴ اظهار داشت: "هر فعالیتی که سبب برانگیختن کنجکاوی طبیعی کودکان به کارهای هنری بشود این امکان بالقوه را دارد که اولین قدم به سوی رشد آنها در شناخت زیبایی باشد تا به کیفیت‌های زیبا شناختی پی‌بیرند."

همزمان با این نوع فعالیتهای هنری بچه‌ها فرصتهایی به دست می‌آورند که خودشان را درگیر خلاقیت‌های هنری خویش کنند و به سطح پیشرفته‌تری نزدیک بشوند

می‌گذارد. کنجکاوی طبیعی کودک و علاقه زیاد او به فهمیدن، باعث می‌شود که کودک هر چه بیشتر در محیط خود به جست‌وجو بپردازد.

پایزه بر اساس نظریه شناختی خود به مربیان توصیه می‌کند که در برنامه‌ریزیهای آموزشی خود رشد عقلی کودکان را مد نظر داشته باشند. مراکز پیش دبستانی با آموزش مهارتها و مفاهیم اساسی سعی در رشد شناختی کودکان دارند.

اهداف مربوط به رشد خلاقیت

همه کودکان استعداد خلاقیت را دارند، اگرچه ممکن است از نظر میزان دارا بودن قدرت خلاقه متفاوت باشند. خلاقیت در خلاء شکل نمی‌گیرد و هر چه دانش و تجربه کودکان بیشتر باشد، پایه و مبنای کوششهای خلاق آنها کیفی‌تر است. یک محیط برانگیزنده و ترغیب‌کننده می‌تواند در بهبود خلاقیت کودکان سهم مؤثرتری داشته باشد. بر عکس فضای مستبدانه و خشک در خانه یا مدرسه که باعث سخت‌گیری و نظم افراطی می‌شود، رشد خلاقیت را در کودکان کاهش می‌دهد. تحقیقاتی که در کشورهای مختلف درباره

ارزش اخلاقی در او درونی نشده باشد. بنابراین به جای امر و نهی دائمی و احياناً تنبیه کودکان برای رعایت موازین اخلاقی و یا قانونی باید توضیحاتی درخور فهم و مطابق رشد ذهنی کودکان به آنها داده شود. لازم به یادآوری است که این توضیحات زمانی مؤثر واقع می‌شود که بزرگترها نیز خود را به انجام دادن آنچه توصیه می‌کنند ملزم بدانند. تحقیقات کلبرگ در زمینه رشد اخلاقی مؤید این نکته است که رشد اخلاقی هم از رشد ذهنی پیروی می‌کند و هم تحت تأثیر محیط و آموزش قرار می‌گیرد.

در مراکز پیش از دبستان برای رشد زمینه‌های دینی و اخلاقی باید به دو نکته توجه کرد:

الف: سن کودک

ب: رشد همه جانبه کودک، بخصوص رشد عقلی او.

چشم‌اندازی به آینده

توجه به مسأله تربیت مربی ما را به مسائل آموزشی پیش از دبستان در ایران باز می‌گرداند. یکی از مسائل این آموزش در ایران محدود شدن دید و نگرش ما به انواع مؤسسه‌هایی است که این آموزش را در اختیار کودکان می‌گذارند. ما فقط شیرخوارگاه، مهدکودک، کودکستان و نهایتاً کلاسهای آمادگی را می‌شناسیم و انواع دیگر آموزش برای این گروه را کنار گذاشته‌ایم. ما باید با توجه به سوابق و

در مراکز پیش از دبستان با بحث و گفت‌وگو در زمینه کارهای شخصی کودکان، مربی فرصت می‌یابد اصطلاحات و لغات هنری را به بچه‌ها بیاموزد و به آنها اجازه بدهد خودشان را بیشتر و بهتر بیان کنند.

اهداف مربوط به نیازهای دینی و اخلاقی

اخلاق، از نظر پیاژه مانند هوش در قالب مراحل نظام دار و پی‌در پی رشد می‌کند که وابسته به رشد شناختی کودک است. هر مرحله جدید در رشد شناختی، سطح بالاتری از آگاهی اخلاقی را به دنبال خواهد داشت.

لورنس کلبرگ (Kohlberg) نیز مانند پیاژه معتقد است که تواناییهای ذهنی و شناختی افراد، مراحل رشد اخلاقی آنان را تعیین می‌کند و رشد اخلاقی افراد، حاصل تأثیر متقابل رشد شناختی آنها و محیط اجتماعی است. او نیز معتقد است که برای تشخیص و ارزیابی عکس‌العملهای کودک در موقعیتهای اخلاقی و در برنامه‌ریزی پرورشی شخصیت کودک، باید از سطح رشد اخلاقی آنان مطلع باشیم. بر اساس نظریات پیاژه و کلبرگ در تربیت اخلاقی کودکان، استفاده از تنبیه و سرزنش جایز نیست. چون ممکن است کودک برای فرار از تنبیه یا جلب رضایت بزرگترها، کار نیکي را انجام دهد و یا از کاری بد دوری جوید، ولی لزوماً یک

با مشاهده کمبود این مهم و نقایص کار برنامه‌ریزی و برنامه‌های کار با کودکان در مهدکودکها و کودکستانها به این نتیجه می‌رسیم که کودکان در دوره پیش از دبستان به برنامه و محتوایی غنی نیاز دارند، زیرا هر گونه قضاوت و داوری در مورد اهمیت و ضرورت این دوره از آموزشها به کیفیت برنامه‌ریزی و تدارک برنامه و محتوای آن بستگی دارد. چنین برنامه و محتوایی است که می‌تواند به مربیان، والدین، دانشجویان و علاقه‌مندان کار با کودکان در دوره پیش از دبستان کمک کند تا برنامه درسی خود را به روش منطقی و پیوسته بنا نهند و از کار با کودکان این دوره تجربه و تحلیل درستی داشته باشند.

تجرباتی که کشورهای اروپایی و امریکایی در این زمینه‌ها داشته‌اند این واحدهای آموزشی را به وجود می‌آوریم.

به هر حال، در دنیای کنونی که حسابرسی و مسؤلیت‌پذیری، هم در بخش دولتی و هم در بخش خصوصی مورد تأکید قرار گرفته است، دست‌اندرکاران آموزش و پرورش پیش از دبستان برآنند که در تهیه برنامه‌ها و محتوای درسها میزان و چگونگی اکتساب کودک از فرایند آموزش در کلاس و دوره‌های آموزشی مورد توجه قرار گیرد. در این صورت، نیاز به رعایت معیارهای مورد قبول در برنامه‌ریزیها بیش از پیش احساس می‌شود، به گونه‌ای که پویایی و خلاقیت را برای کودک و مربیان به ارمغان آورد.

منابع فارسی :

- ۱- کول، ویتا: برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، ترجمه دکتر فرخنده مفیدی.
- ۲- نویسندگان و مؤلفان کشورهای جهان: نگاهی به آموزش و پرورش پیش از دبستان در جهان امروز، ترجمه گروه مترجمان.
- ۳- مفیدی، فرخنده: مدیریت مراکز پیش دبستانی.
- ۴- مفیدی، فرخنده: آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی.
- ۵- ندیمی، محمد تقی و بروج، محمد حسین: آموزش و پرورش پیش دبستانی، ابتدایی، دوره راهنمایی و متوسطه.
- ۶- جمعی از مؤلفان: روان‌شناسی رشد.
- ۷- کلمرو، هریس و بین، رینولد: آموزش مسؤلیت به کودکان، ترجمه پروین علی‌پور.
- ۸- دکتر دودسون، والدین و فرزندان، ترجمه عبدالرضا صرافان.
- ۹- اولیوریو فراری، آنا: نقاشی کودکان و مفاهیم آن، ترجمه عبدالرضا صرافان.

منابع خارجی :

- 1- WALLON , HENRI : L EVOLUTION PSYCHOLOGIQUE DE L ENFANT .
- 2- BOURJADE : L INTELLIGENCE ET LA PENSEE DE L ENFANT .
- 3- CLAPAREDE : PSYCHOLOGIE DE L ENFANT ET PEDAGOGIE EXPERIM - ENTALE .
- 4- PIAGET : LE LANGUAGE ET LA PENSEE CHEZ L ENFANT .
- 5- PIAGET : LE JUGEMENT MORAL CHEZ L ENFANT .
- 6- PIAGET : LA CONSTRUCTION DE REEL CHEZ L ENFANT .
- 7- PIAGET : LA NAISSANCE DE L INTELLIGENCE CHEZ L ENFANT .